

نقش خانواده در شکل‌گیری مسئولیت‌پذیری: بررسی نقش واسطه‌گری نظم‌بخشی هیجانی

شبووا برزو: دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
سلطانعلی کاظمی: استادیار، گروه روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران (* نویسنده مسئول) Kazemi_edu@yahoo.com

آذرمیدخت رضایی: استادیار، گروه روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
حجت اله جاویدی: استادیار، گروه روانشناسی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده

کلیدواژه‌ها

مسئولیت‌پذیری،
الگوهای ارتباطی خانواده و
نظم‌بخشی هیجانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۰

تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۳/۰۷

زمینه و هدف: مسئولیت‌پذیری مفهوم و اصطلاح مثبت و بسیار مهم است که با درک مستقل آن شخص از خویش و با مفهوم انتخاب رابطه‌ی تنگاتنگ و مستقیم دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی نظم‌بخشی هیجانی در رابطه‌ی الگوهای ارتباطی خانواده با مسئولیت‌پذیری انجام گردید.

روش کار: برای انجام تحقیق تحقیق توصیفی و همبستگی حاضر که با روش معادلات ساختاری انجام شد از بین دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر شیراز ۳۵۲ نفر (۱۶۲ پسر و ۱۸۹ دختر) به عنوان نمونه انتخاب شدند. سپس پرسشنامه‌های الگوهای ارتباطی خانواده کوئرتر و فیتز پاتریک (۲۰۰۲)، پرسشنامه‌ی تنظیم هیجان گروسو جان (۲۰۰۳) و پرسشنامه مسئولیت‌پذیری سروش (۱۳۹۰) توسط آزمودنی‌ها تکمیل شد **یافته‌ها:** نتایج نشان داد از بین سرکوب و ارزیابی مجدد شناختی؛ ارزیابی مجدد شناختی بین جهت‌گیری گفت‌و شنود و جهت‌گیری همنوایی با مسئولیت‌پذیری نقش واسطه‌گری معنادار دارد. ولیکن، سرکوبی نقش واسطه‌گری معنادار میان الگوهای ارتباطی خانواده و مسئولیت‌پذیری ندارد. **نتیجه‌گیری:** با توجه به نتایج می‌توان بیان کرد که در جهت‌گیری گفت‌و شنود و همنوایی باید به فرزندان راهبردهای صحیح تنظیم هیجان آموزش داده شود تا نوجوانان قادر باشند که مسئولیت‌پذیری بیشتری را تجربه نمایند.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Borzou S, Kazemi S, Rezaei A, Javidi H. The Role of The Family in The Formation of Responsibility: A Study of The Mediating Role of Emotional Regulation. Razi J Med Sci. 2022;29(3):145-156.

*انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با [CC BY-NC-SA 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/) صورت گرفته است.

The Role of The Family in The Formation of Responsibility: A Study of The Mediating Role of Emotional Regulation

Shiva Borzou: PhD Student, Department of Psychology, Marvdash Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Soltanali Kazemi: Assistant Professor, Department of Psychology, Marvdash Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran (* Corresponding author) Kazemi_edu@yahoo.com

Azarmidokht Rezaei: Assistant Professor, Department of Psychology, Marvdash Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Hojjatollah Javidi: Assistant Professor, Department of Psychology, Marvdash Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

Abstract

Background & Aims: Some people who have taken on responsibilities in societies are not responsive to the needs and well-being of others and only consider personal gain and loss. According to this, when a person is responsive to the needs and well-being of others, a value can be called responsibility (1). Therefore, cultivating the value of responsibility in societies can be seen in the life and evolution of human beings. When a person can determine and regulate his thoughts, feelings and behavior and is responsible for his choices and their personal and social consequences, we can name the structure of responsibility (1, 2). As it turns out, the key element of accountability is accountability for choices and the consequences of choices, meaning that one is aware that one's choices belong to oneself (1). In order to create responsibility, it is necessary to pay special attention to educational situations and conditions and certain cognitive and social processes that affect its creation. In the following, various researches are pointed out to determine the characteristics and effective situations in the field of responsibility. As we have seen, it can be inferred that the kind of attitude and relationship that parents have with their children can be effective in their responsibility. Family communication in the family environment is considered in the form of family communication patterns. Family communication patterns; It includes two dimensions, dialogue orientation and compliance orientation (11, 12). A review of the research literature has shown that teaching emotion regulation skills may be part of programs to create and increase responsibility. Emotional knowledge helps regulate emotion. With this in mind, individuals need to develop competencies related to this level in order to apply its knowledge in practice. The ability to regulate emotion helps maintain mood and strategies to improve mood (17). On the other hand, emotion regulation plays an important role in the continuity and health of social relationships (18).

Methods: The statistical population of the present study included high school students in Shiraz who were studying in 2010-2011. The sample size includes 352 (163 boys and 189 girls). Participants were selected using a multi-stage random cluster method. In order to collect information about the research variables, three tools of Family Communication Patterns Questionnaire of Koerner & Fitzpatrick (2002) (12), Emotion Regulation Questionnaire of Gross and John (2003) (23) and Accountability Questionnaire of Soroush (1390) (24) were used.

Results: As it turned out, dialogue through cognitive reassessment has a significant effect on responsibility ($\beta = 0.16$, $p = 0.02$). In addition, it was found that compliance with cognitive reassessment has a significant effect on responsibility ($\beta = 0.05$, $p = 0.006$). Also, The direct and indirect path of dialogue (mediated by cognitive reassessment) to responsibility and the indirect path of conformity (mediated by

Keywords

Responsibility,
Family communication
patterns and emotional
discipline

Received: 09/04/2022

Published: 28/05/2022

cognitive reassessment) to responsibility became significant. Also, it has been found that the coefficient of determining responsibility ($R^2 = 0.46$) is higher than cognitive reassessment ($R^2 = 0.13$) and repression ($R^2 = 0.07$). Eventually, the indicators before modifying the model showed that the model did not have a good fit at first. After making corrections and removing the proposed non-significant paths from the model, the model fits.

Conclusion: In the direction of dialogue, the person in his family is able to express his opinions, listen to the arguments of family members and make appropriate arguments himself, using various skills to pursue these topics such as problem solving, effective communication, Gain control of emotions and manage them; Because the individual influences important family decisions and gains the necessary independence. Koerner and Fitzpatrick (2002) also believe that when a person is engaged in dialogue in his family environment, they are able to get acquainted with different opinions according to the arguments that are raised in the family environment in the field of various issues. Also, when there is a warm and friendly atmosphere in the family; One is able to use adaptive strategies to regulate one's emotions and is able to learn a variety of cognitive skills (12). Therefore, one can learn the strategy of cognitive reassessment following this communication style in the family and use it in other situations and situations. When a person uses this strategy in different situations and situations, he believes that his thoughts, emotions and behaviors are under his control and he can look at events from different aspects and perceive them. (23). This confirms that external situations do not affect a person, but it is his thoughts that create behavioral and emotional consequences, in other words, his choices and choices that cause different consequences. . This improves a person's responsibility to others and to himself. Because its main pillar, ie free choice, has taken place (3).

Compliance orientation can also pave the way for cognitive reassessment and ultimately increase accountability. It should be noted that according to the results, the calculated indirect effect is very low. However, this effect was calculated to be significant. In the explanation, we need to pay attention to the features of compliance; In the direction of conformity, the person experiences high similarity of attitudes, values and beliefs; It tries to avoid conflicts and debates and to experience mutual dependence with the family. In this orientation, family cohesion is very high and the family has a hierarchy and emphasis is placed on relationships within the family and family interests are of paramount importance (12). All of this emphasizes the need to match one's views with others and emphasizes the interests and values of the family, and therefore, is able to provide a basis for understanding phenomena and events from different perspectives, and one can Use a cognitive reassessment strategy.

Finally, the present study found that both dialogue orientation and conformity can increase personal and social responsibility through cognitive reassessment or correct emotion regulation strategies. This means that cognitive reassessment grows in the family components of dialogue and conformity, and this increases responsibility. In high-dialogue families, the arguments that take place lead to the use of positive and adaptive strategies, and also, in harmonious families, because individuals have to control their emotions in order to be consistent. And accept the opinions of others leads to the use of cognitive reassessment strategy because the person in that environment tries to view the phenomenon from a different perspective, and this is possible through cognitive reassessment. This is how responsibility increases.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Borzou S, Kazemi S, Rezaei A, Javidi H. The Role of The Family in The Formation of Responsibility: A Study of The Mediating Role of Emotional Regulation. *Razi J Med Sci.* 2022;29(3):145-156.

*This work is published under [CC BY-NC-SA 3.0 licence](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/).

مقدمه

انسان در طول تکامل خود توانسته است جوامع مدرنی را به وجود آورد. تشکیل جوامع، مناسبات، روابط، نقش‌های را در پی داشته است. پیش از به وجود آمدن جوامع، انسان‌ها یا به صورت انفرادی یا در گروه‌های کوچک زندگی می‌کردند و نیازهای خود را برطرف می‌کردند. اما پس از تشکیل جوامع بخشی از این موارد بر عهده سایر افراد اجتماع قرار گرفت و آنان در ازای به دست آوردن امتیازاتی، مسئول برطرف کردن این نیازها شدند. برطرف شدن این نیازها توسط سایرین منجر به این می‌شود که انسان بتواند به نیازهای بالاتر و دیگر جنبه‌های وجودی خود توجه کند و رشد آن‌ها را موجب شوند (۱).

در این بین برخی افراد که مسئولیت‌هایی را در جوامع بر عهده گرفته‌اند، نسبت به نیازها و بهزیستی سایرین پاسخ‌گو نیستند و صرفاً سود و زیان شخصی را در نظر می‌گیرند. با توجه به این، زمانی که شخص نسبت به نیازها و بهزیستی دیگران پاسخ‌گو و مسئول باشد، می‌توان از یک ارزش تحت عنوان مسئولیت‌پذیری نام برد (۲). بنابراین، با پرورش ارزش مسئولیت‌پذیری در جوامع می‌توان حیات و تکامل را در نوع انسان شاهد بود. زیرا زمانی که شخص بتواند افکار، احساسات و رفتار خود را تعیین و تنظیم کند و نسبت به انتخاب‌های خود و پیامدهای شخصی و اجتماعی ایجاد شده آن‌ها پاسخ‌گو باشد می‌توان او را مسئولیت‌پذیر نامید (۳، ۲). همان‌طور که مشخص است، عنصر اصلی مسئولیت‌پذیری، پاسخ‌گویی (Accountability) نسبت به انتخاب‌ها و پیامدهای انتخاب‌هاست، بدین معنی که فرد از اینکه انتخاب‌هایش به خودش تعلق دارد، آگاهی دارد (۲).

مسئولیت‌پذیری مفهوم و اصطلاح مثبت و بسیار مهم است که با درک مستقل آن شخص از خویش و با مفهوم انتخاب رابطه‌ی تنگاتنگ و مستقیم دارد. گرچه مسئولیت‌پذیری، از عوامل شخصی مانند نظم‌بخشی ناشی می‌شود؛ ولیکن دارای معانی تربیتی، اجتماعی، روان‌شناختی، اخلاقی، قانونی است. به طور کلی، مسئولیت‌پذیری به معنای احترام به خویش در نظر گرفته شده است که می‌تواند مشخص‌کننده اعتماد به نفس، استقلال فکری و بلوغ شخصیتی فرد باشد (۴).

در یک دسته‌بندی جامع مسئولیت‌پذیری به دو قسمت فردی و اجتماعی تقسیم می‌گردد. اگرچه مفهوم مسئولیت‌پذیری شخصی بر شخص تمرکز می‌کند ولیکن در یک بستر اجتماعی رخ می‌دهد. از این رو، مسئولیت‌پذیری اجتماعی جنبه‌ای از مسئولیت‌پذیری شخصی به حساب می‌آید (۲). از نظر طالبی و خوشبین (۱۳۹۱) مسئولیت‌پذیری به چهار قسمت در برابر خویش، دیگران، طبیعت و محیط زیست، خدا تقسیم می‌شود (۱).

به طور کلی، مسئولیت‌پذیری به معنای این است که افراد در برابر آرامش، امنیت و سلامت اجتماع، مسئولیت داشته باشند و لازم است که با یکدیگر محترمانه رفتار کنند و مسئولیت برخورد با رفتارها و فعالیت‌های نامناسب، ضد اجتماعی و ناکارآمد را بپذیرند (۵). بر طبق این، فرد مسئولیت‌پذیر کسی است که به وسیله‌ی عزت نفس خویش و احترام به حقوق دیگران، انتخاب‌ها و نظرهای خویش را ارزیابی کرده، در نهایت پیامدهای اعمال و تصمیمات خود را می‌پذیرد (۶). مطالعات انجام شده مطرح می‌کنند که مسئولیت‌پذیری افراد در هر جامعه منجر به تنظیم روابط اجتماعی و انسانی و افزایش نوع دوستی و همدلی می‌شود (۷) و بر طبق آن، اشخاص خویش را با یکدیگر وابسته می‌دانند و بر اساس احساس وابستگی، افراد سرنوشت خویش را با دیگران در ارتباط می‌بینند، از این رو، در صورت عدم مسئولیت‌پذیری، افراد نسبت به جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، احساس بیگانگی می‌کنند، بی‌تفاوت می‌شوند و حتی به آسانی از کنار آسیب‌های اجتماعی عبور می‌کند (۸). بنابراین، با داشتن ویژگی مسئولیت‌پذیری در ابعاد متنوع خویش می‌توان انتظار داشت که زندگی شخصی، اجتماعی، زیست محیطی و معنوی رشد پیدا می‌کند و آسیب‌ها برای فرد و جامعه کاهش می‌یابد. همچنین، هنگامی که به اجتماع توجه می‌شود، در سطح فردی، اجتماعی و زیست محیطی نمایان شده است که بعضی افراد مسئولانه فعالیت نمی‌کنند و موجبات آسیب‌های مختلفی را برای دیگران به وجود می‌آورند. با نظر به این که مسئولیت‌پذیری به دنبال تربیت و پرورش به وجود می‌آید، لزوم تأکید بر دوران سنی کودکی و نوجوانی برای تربیت مسئولیت‌پذیری دیده می‌شود. به

ارتباطی خانوادگی مد نظر قرار می‌گیرد. الگوهای ارتباطی خانواده؛ شامل دوبعد، جهت‌گیری گفت‌وشنود و جهت‌گیری هم‌نوایی می‌شوند. منظور از جهت‌گیری گفت‌وشنود این است که خانواده‌ها تا چه اندازه موقعیتی را ایجاد می‌کنند که در آن تمام اعضای خانواده به شرکت آزادانه و راحت در تعامل، ارتباط و بحث در حوزه‌های گسترده‌ای از مسائل تشویق شوند، اعضای خانواده‌هایی که دارای گفت‌وشنود بالا هستند آزادانه، به طور مداوم و خودانگیخته با یکدیگر در تعامل هستند، آن‌ها دامنه وسیعی از موضوعات را مورد بحث و گفتگو قرار می‌دهند (۱۵، ۱۶). الگوهای ارتباطی خانواده زمانی که به فرزندان اجازه داده می‌شود به بحث و گفتگو بپردازند و نظرات خود در زمینه‌های مختلف مطرح کنند، نسبت به اعمال و رفتارهای خود پاسخ‌گو می‌شوند و مسئولیت این موارد را می‌پذیرند. آنان پیش از آنکه نسبت به این موارد مسئولانه برخورد کنند نیازمند آن هستند که بتوانند هیجان‌هایی که در حین بحث‌ها و گفتگوها تجربه می‌کنند، کنترل نمایند. به عبارت دیگر، پیش از آنکه شخص مسئولانه برخورد نماید نیازمند یادگیری مهارت‌های تنظیم هیجان نیز هستند و به نظر می‌رسد این موارد از طریق والدین به فرزندان آموخته می‌شود زیرا پژوهش‌ها در این زمینه نشان داده‌اند که خانواده نقش مؤثری بر تنظیم هیجان‌ها فرزندان دارد که این امر در نهایت می‌تواند افراد را به مسئولیت‌پذیری برساند (۱۷، ۱۸).

انسان در طول زندگی، هیجان‌ها (Emotion) را به صورت‌های گوناگون از خود بروز می‌دهد. برخی از تجارب هیجانی به آسانی بر زندگی شخص تأثیر می‌گذارند و برخی نیز به شکل پیچیده‌ای در او درگیری ایجاد می‌کنند؛ بعضی آگاهانه و بعضی به شکل ناخودآگاه در او عمل می‌نمایند. همین وسعت هیجان‌هاست که اندیشمندان آن را در بررسی ابعاد گوناگون آن با دشواری روبه‌رو کرده است. با این وجود، هیجان‌ها نقش بقایی و حیاتی در تحول انسان دارند. تجربه هیجان‌ها مثل ترس و خشم، برای حفظ انسان اولیه از آسیب‌ها همواره به او کمک کرده و هیجان‌هایی مثل شادی و عشق، به بقای نسل و تولید مثل او کمک کرده‌اند. هیجان‌ها را در تقسیم‌بندی‌هایی قرار می‌دهند؛ یکی از این تقسیم‌بندی‌ها، پیشنهاد می‌کند که هیجان‌ها

بیان دیگر، لازم است عوامل تأثیرگذار بر پرورش مسئولیت‌پذیری در دوران‌های سنی کودکی و نوجوانی مورد توجه قرار گیرد. این امر در پژوهش‌های (۹، ۱۰)، با ارائه نقش خانواده در شکل‌گیری مسئولیت‌پذیری مشخص شده است.

همان‌طور که گفته شد، یکی از محیط‌هایی که در پرورش مسئولیت‌پذیری می‌تواند نقش مؤثری داشته باشد، خانواده است. خانواده نقش مؤثری در شکل‌گیری هویت، شخصیت، ارزش‌ها و شاخص‌های فکری فرزندان دارند و به عنوان موقعیت یادگیری فرهنگ، هنر‌ها، ارزش‌ها و نقش‌های جنسیتی مطرح می‌شوند (۱۱). مرکز اجتماعی و نهادی کوچک که هدف آن توسعه و رشد اجتماعی کودکان است و در آن هر فرد، توانایی کسب توانمندی‌ها، مهارت‌ها و به نمایش گذاشتن استعداد‌های خویش را دارد. مسئولیت‌پذیری از با اهمیت‌ترین توانمندی‌ها و مهارت‌هایی است که رشد و پرورش آن در خانواده رخ خواهد داد. دادن مسئولیت‌های مختلف به فرزندان که هم شامل مسئولیت فردی و هم شامل مسئولیت جمعی می‌شوند، می‌تواند به والدین کمک کند تا در آینده کودکانی مسئولیت‌پذیر داشته باشند، لازم به ذکر است از هنگامی که کودکان توان لازم را به دست آورند باید مسئولیت‌هایی در خانه داشته باشند (۱۲). درحقیقت با نظر به اهمیت رشد اخلاقی اولیه فرزندان از والدین خویش مسئولیت‌پذیری را می‌آموزند که مسئولیت پیامدهای اعمال خویش را بپذیرند (۱۳). نقش خانواده در رشد هیجانی، شناختی و اجتماعی فرزندان در دوره‌های رشدی مختلف، تفاوت دارد. شاید بتوان مطرح کرد که این نقش در انتقال فرزندان از سن کودکی به نوجوانی اهمیت بسیاری دارد. تغییر از وابستگی کودکی به استقلال نوجوانی و البته پذیرش مسئولیت برای نوجوانان به عنوان یک چالش سخت به حساب می‌آید، که در این بین نوع برخورد والدین ممکن است در کمک به نوجوانان برای مواجه شدن با این چالش سخت، نقش مهم و مؤثری داشته باشد (۱۴).

همان‌طور که گذشت، می‌توان استنباط کرد که نوع برخورد و ارتباطی که والدین با فرزندان خود دارند، می‌تواند در مسئولیت‌پذیری آنان مؤثر باشد. ارتباطات خانواده در محیط خانواده در قالب مدل الگوهای

(عواطف) به دو دسته کلی اولیه و ثانویه مطرح می‌شوند (۱۹).

در این اصطلاح، نقش فرآیندی تنظیم هیجان‌ات در کنترل و سازماندهی انواع مختلف هیجان مورد توجه پژوهشگران بوده است (۲۰). لغت‌نامه‌ی انجمن روان‌شناسی آمریکا (APA dictionary of psychology) تنظیم هیجان تحت عنوان توانمندی هر شخص برای تنظیم کردن یک هیجان خاص یا مجموعه‌هایی از هیجان‌ات تعریف شده است. روش‌های تنظیم هیجانی خودآگاه، ممکن است یادگیری تفسیر موقعیت‌ها و وضعیت‌ها به شکل متفاوت جهت مدیریت کردن بهتر آن‌ها، تغییر هدف یک هیجان (مثلاً خشم) باشد (۲۱).

تقسیم هیجان‌ات به دو دسته خوشایند و ناخوشایند، نشان‌دهنده‌ی این است که هر گروه از این هیجان‌ها، می‌تواند برای انسان کارکردی در بر داشته باشد. به بیان دیگر، براساس دیدگاه کارکردگرای (Functionalist)، به هیجان‌ات با نظر به نقشی که ایفا می‌کنند نگاه می‌شود. هیجان از نظر کارکردگرایان در پاسخ‌های رفتاری مشخص، تنظیم کردن، تصمیم‌گیری، بهبود کارکرد حافظه برای اتفاقات مهم و تسهیل روابط بین فردی مؤثر می‌دانند (۲۲). با مرور ادبیات پژوهشی مشخص شده است آموزش مهارت‌های نظم‌بخشی هیجان ممکن است به عنوان قسمتی از برنامه‌هایی که در ایجاد و افزایش مسئولیت‌پذیری مطرح باشد، دانش هیجانی به نظم‌بخشی هیجان کمک می‌کند. با نظر به این مطلب، افراد باید توانمندی‌های مربوط به این سطح را جهت استفاده از دانش‌های آن، در عمل پرورش دهند. توانایی نظم‌بخشی هیجان موجب حفظ خلق و راهکارهای بهبود خلق و خو می‌گردد (۲۳). ازسوی دیگر، تنظیم عواطف، نقش پر اهمیتی در تداوم و سلامت روابط اجتماعی دارد (۲۴). بدروند شیخی (Behdarvand-Sheikhi) (۲۰۱۹) نیز مطرح کرد که شخصی که بتواند احساسات و هیجان‌اتش را تنظیم کند، می‌تواند در موقعیت‌های اجتماعی رفتار خود را تنظیم کند (۲۵). سالووی (Salovey) و همکاران (۲۰۰۲)، همین امر را نشان دادند که تنظیم هیجانی به سازش اجتماعی کمک می‌کند (۲۶). دره‌کردی، به‌روزی، مکتبی و بشلیده (۱۳۹۶)، نیز در زمینه‌ی رفتارهای خودتخریبی

این اثر را نشان داده‌اند. از این‌رو، تنظیم هیجان ممکن است زمینه را برای مسئولیت‌پذیری فراهم کند (۲۷).

با وجود آنکه در سال‌های اخیر، درباره عوامل تأثیرگذار بر مسئولیت‌پذیری پژوهش‌هایی انجام گرفته است و در این باره، پیشرفت‌های مناسبی مطرح شده است، با این حال، جهت رسیدن به نتایج دقیق و معتبر، به خصوص برای رفع خلاء موجود بین مطالعات انجام شده در حوزه رابطه‌ی ابعاد الگوی ارتباطی خانواده و نظم‌بخشی هیجانی با مسئولیت‌پذیری، هنوز به بررسی و پژوهش‌های بسیاری نیاز است تا بتوان بر طبق نتایج حاصل از آن، به تبیین جامع‌تر در این زمینه دست یافت.

علاوه بر این، لازم به ذکر است که مطالعات جدا و مجزا در زمینه‌ی متغیرهای این پژوهش صورت گرفته است، لیکن پژوهشگران به صورت کلی نوع رابطه بین الگوی ارتباط خانوادگی، نظم‌بخشی هیجانی و مسئولیت‌پذیری را مورد کنکاش قرار نداده‌اند. در این پژوهش، تلاش شده است که مدلی را بر این اساس مد نظر قرار دهیم که در آن الگوهای ارتباطی از طریق نقش واسطه‌گری نظم‌بخشی هیجانی بر مسئولیت‌پذیری اثر بگذارد. به بیان دیگر، به ارائه الگویی پرداخته شده است که یافته‌های پراکنده در زمینه‌های خانوادگی، نظم‌بخشی هیجانی را با یکدیگر ترکیب شوند و آگاهی نوینی در تبیین مسئولیت‌پذیری نوجوانان فراهم کند. به همین وسیله، پژوهش حاضر در جهت ارائه مدل علی است، که در آن ابعاد الگوی ارتباط خانوادگی به عنوان متغیر برون‌زاد، نظم‌بخشی هیجانی به عنوان متغیر واسطه‌ای و مسئولیت‌پذیری به عنوان متغیر برون‌زاد، مطرح شده است.

روش کار

این پژوهش از نوع همبستگی به روش مدل معادلات ساختاری بود. الگوهای ارتباط خانوادگی به صورت مشاهده‌پذیر، متغیر برون‌زاد، نظم‌بخشی هیجانی به صورت مکنون، متغیر واسطه‌گری و مسئولیت‌پذیری به صورت مکنون، متغیر برون‌زاد بود. جامعه آماری پژوهش حاضر در برگیرنده‌ی دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه‌ی شهر شیراز که در سال ۱۳۹۹-۱۳۹۸ مشغول به تحصیل بودند. حجم نمونه شامل ۳۵۲ (۱۶۳ پسر و ۱۸۹ دختر)

و این امر نشان از احراز روایی پرسشنامه دارد. **پرسشنامه‌ی تنظیم هیجان:** این پرسشنامه به وسیله‌ی گروس و جان (John) (۲۰۰۳)، تدوین شده است که ۱۰ آیتم دارد و به الگوی نظم‌بخشی هیجان پرداخته‌اند. این پرسشنامه دارای دو خرده‌مقیاس ارزیابی مجدد (Reappraisal) (بیانگر راهبرد متمرکز بر پیشایند) و سرکوبی (Suppression) (بیانگر راهبرد متمرکز بر پاسخ) است. لازم به ذکر است که ارزیابی مجدد شامل گویه‌های ۱، ۳، ۵، ۷، ۸، ۱۰ و سرکوبی: شامل گویه‌های ۲، ۴، ۶، ۹ می‌گردد. این گویه‌ها به شکل یک مقیاس لیکرتی ۷ درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۷) درجه‌بندی شده است. ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ برای ارزیابی و ۰/۷۲ برای سرکوبی به دست آمده پایایی هر دو مقیاس را نشان داده است. ارتباط کلی بین گویه‌های سرکوبی از ۰/۴۸ تا ۰/۶۸ و برای ارزیابی از ۰/۴۲ تا ۰/۶۳ روایی پرسشنامه را نشان دادند. ضریب پایایی باز آزمایی در این پرسشنامه بعد از دو ماه ۰/۷۰ محاسبه شده است (۳۰).

در این پژوهش، پایایی این ابزار از طریق آلفای کرونباخ محاسبه گردید. بر طبق این، ضریب آلفای کرونباخ برای ارزیابی مجدد ۰/۸۳ و برای سرکوبی ۰/۷۱ محاسبه شد. علاوه بر این، جهت بررسی روایی نیز روش همسانی درونی به کار گرفته شد و ضرایب همبستگی خرده مقیاس ارزیابی مجدد و گویه‌های آن میان ۰/۶۳ تا ۰/۸۰ محاسبه شد. افزون بر این، ضرایب همبستگی خرده مقیاس سرکوبی و گویه‌های آن میان ۰/۶۲ تا ۰/۷۹ محاسبه شد. لازم به ذکر است که این ضرایب در سطح ۰/۰۱ معنادار بودند.

پرسش‌نامه مسئولیت‌پذیری سروش (۱۳۹۰): جهت سنجش مسئولیت‌پذیری، پرسشنامه مسئولیت‌پذیری سروش (۱۳۹۰)، به کار گرفته شد (۳۱). سروش (۱۳۹۰)، باترکیب و یک‌جا کردن مقیاس مسئولیت‌پذیری مرگلر و همکاران (۲۰۱۶) و مقیاس مسئولیت‌پذیری لی (Li) و همکاران (۲۰۰۸)، با استفاده از روش تحلیل عاملی به یک مقیاس ۲۱ سوالی دست پیدا کرد که ۱۰ گویه آن مسئولیت‌پذیری فردی و ۱۱ گویه مسئولیت‌پذیری اجتماعی را سنجش می‌کند. پاسخدهی در مقیاس لیکرت از ۱ کاملاً مخالف تا ۷ کاملاً موافق بود. لازم به ذکر است که نمره‌گذاری

می‌شود. مشارکت‌کنندگان با استفاده از روش خوشه‌ای تصادفی چندمرحله‌ای گزینش شدند. بدین گونه که از میان چهار نواحی آموزشی و پرورش شیراز، شش دبیرستان (سه دبیرستان پسرانه و سه دبیرستان دخترانه) و از هر دبیرستان، دو کلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند و اطلاعات از آنان گرفته شد.

جهت جمع‌آوری اطلاعات در زمینه‌ی متغیرهای پژوهش از سه ابزار مقیاس الگوی ارتباط خانواده، پرسشنامه نظم‌بخشی هیجانی، پرسشنامه مسئولیت‌پذیری به کار گرفته شد. در ادامه، این پرسشنامه‌ها مد نظر قرار می‌گیرند.

پرسشنامه تجدید نظر شده الگوهای ارتباطی خانواده (RFCP) - Revised Family Communication Patterns

Communication Patterns): این مقیاس به وسیله کوئرنر و فیتزپاتریک (۲۰۰۲)، تدوین شد. این یک مقیاس خودسنجی بود و بر اساس یک طیف پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم (نمره پنج) تا کاملاً مخالفم (نمره یک) می‌توان به این مقیاس پاسخ داد. این مقیاس ۲۶ گویه در زمینه ارتباطات خانوادگی است که ۱۱ گویه اول مربوط به جهت‌گیری هم‌نوایی و ۱۵ گویه بعدی، در زمینه‌ی جهت‌گیری گفت‌وشنود هستند (۱۵). کوئرنر و فیتزپاتریک (۲۰۰۲)، پایایی را از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای بعد گفت‌وشنود ۰/۸۹ و برای بعد هم‌نوایی ۰/۷۹ گزارش کردند. در ایران کوروش‌نیا و لطیفیان (۲۰۰۷)، ضریب آلفای کرونباخ را برای بعد گفت‌وشنود، معادل ۰/۸۷ و برای بعد هم‌نوایی، معادل ۰/۸۱ بدست آورد (۲۸). جوکار و رحیمی (۱۳۸۶)، با استفاده از روش تحلیل عامل، وجود دو عامل گفت‌وشنود و هم‌نوایی در این ابزار را تأیید کردند (۲۹). در پژوهش حاضر پایایی این ابزار از طریق محاسبه آلفای کرونباخ به دست آمد و مقدار آن برای کل پرسشنامه ۰/۸۱ و برای خرده مقیاس هم‌نوایی ۰/۸۹ و برای مقیاس گفت و شنود ۰/۹۵ محاسبه شد. همچنین، برای بررسی روایی نیز از روش همسانی درونی استفاده شد که ضرایب همبستگی گویه‌ها با خرده مقیاس هم‌نوایی بین ۰/۶۱ تا ۰/۷۵ بود و همچنین، ضرایب همبستگی گویه‌ها با خرده مقیاس گفت‌وشنود بین ۰/۴۸ تا ۰/۸۳ به دست آمد. لازم به ذکر است که این ضرایب در سطح ۰/۰۱ معنادار بودند

متغیر بودند. علاوه بر این، ضرایب همبستگی برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری فردی و گویه‌های آن میان ۰/۶۵ تا ۰/۷۸ و ضرایب همبستگی برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری اجتماعی و گویه‌های آن میان ۰/۴۰ تا ۰/۵۳ محاسبه شد. نهایتاً از رگرسیون و معادلات ساختاری جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ آمار توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق ارائه شده است. همان‌طور که مشخص است؛ بیشترین میانگین به مسئولیت‌پذیری کل با مقدار ۱۱۸/۹۸ و همچنین، بیشترین انحراف معیار نیز به گفت و شنود با مقدار ۱۶/۳۵ مربوط می‌شود.

با نظر به نتایج مشخص شده در جدول ۲، روابط بسیاری از متغیرهای برون‌زاد، واسطه‌ای و درون‌زاد به شکل مثبت و منفی معنی‌دار است. افزون بر این، دامنه ضرایب همبستگی میان کل متغیرهای مورد مطالعه از ۰/۰۰۱- تا ۰/۸۶ است. علاوه بر این روابط میان

سؤالات ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱ به صورت معکوس انجام می‌گردد (۳۳، ۳۲).

در پژوهش سروش (۱۳۹۰)، پایایی مسئولیت‌پذیری فردی با آلفای کرونباخ ۰/۸۲، برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی با آلفای کرونباخ ۰/۵۸ و مسئولیت‌پذیری کل با آلفای کرونباخ، ۰/۷۱ محاسبه شد. روایی با تحلیل عامل انجام و دو بعد مسئولیت‌پذیری فردی و اجتماعی استخراج شد، که هیچ کدام بار عاملی پایین‌تر از ۰/۳ نداشتند.

در این پژوهش نیز میزان پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۳ برای نمره کل پرسش‌نامه محاسبه شد. علاوه بر این، برای خرده مقیاس مسئولیت‌پذیری فردی ۰/۸۸ و مسئولیت‌پذیری اجتماعی ۰/۶۷ به دست آمد. برای محاسبه روایی نیز روش همسانی درونی به کار گرفته شد، بدین صورت که همبستگی سؤالات پرسشنامه با نمره یک محاسبه شد. نتایج حاکی از آن هستند که همه سؤالات همبستگی معناداری بانمره کل پرسشنامه دارند ($p = 0.001$) لازم به ذکر است که ضرایب همبستگی از ۰/۳۵ تا ۰/۶۲

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار و حداقل و حداکثر نمرات متغیرهای پژوهش

نقش متغیر	متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره
برون‌زاد	همنوایی	۳۱/۶۳	۱۱/۱۷	۱۱	۵۵
	گفت و شنود	۴۸/۵۶	۱۶/۳۵	۱۵	۷۵
واسطه ای	ارزیابی مجدد شناختی	۳۱/۹۹	۷/۲۷	۶	۴۲
	سرکوبی	۱۷/۰۹	۵/۶۷	۴	۲۸
درون‌زاد	مسئولیت‌پذیری فردی	۵۴/۸۷	۱۰/۸۲	۱۳	۷۰
	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۶۴/۱۰	۸/۵۹	۳۹	۷۷
	مسئولیت‌پذیری کل	۱۱۸/۹۸	۱۵/۹۲	۵۵	۱۴۷

جدول ۲- ماتریس همبستگی مرتبه صفر متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. همنوایی	۱						
۲. گفت و شنود	۰/۳۸**	۱					
۳. ارزیابی مجدد شناختی	۰/۰۳	۰/۳۳**	۱				
۴. سرکوبی	۰/۲۸**	۰/۱۰*	۰/۱۴*	۱			
۵. مسئولیت‌پذیری فردی	۰/۰۰۱	۰/۴۵**	۰/۵۲**	۰/۱۲**	۱		
۶. مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۰/۱۷**	۰/۱۱*	۰/۲۰**	۰/۱۷**	۰/۳۴**	۱	
۷. مسئولیت‌پذیری کل	۰/۰۹	۰/۳۶**	۰/۴۶**	۰/۰۱	۰/۸۶**	۰/۷۷**	۱

* $P < 0.05$

** $P < 0.01$

جدول ۳- ضرایب اثرات غیرمستقیم و کل موجود در مدل با استفاده از بوت استرپ

مسیر	اثر غیرمستقیم	P	اثر کل
گفت و شنود-ارزیابی مجدد شناختی-مسئولیت‌پذیری	۰/۱۴	۰/۰۰۸	۰/۳۳
همنوایی-ارزیابی مجدد شناختی-مسئولیت‌پذیری	۰/۰۵	۰/۰۰۶	۰/۰۶

جدول ۴- شاخص‌های برازش مدل

مدل	X ² /df	P	CFI	NFI	IFI	RFI	TLI	AGFI	RMSEA	PCLOSE
قبل از اصلاح	۱۹/۳۷	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶	۰/۸۷	۰/۸۷	۰/۳۳	۰/۳۵	۰/۶۸	۰/۲۳	۰/۰۰۰۱
بعد از اصلاح	۲/۹۹	۰/۰۰۰۱	۰/۹۸	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۹۰	۰/۹۳	۰/۹۴	۰/۰۷	۰/۱۶

متغیرهای پژوهش، در سطح ۰/۰۱ و ۰/۰۵ معنادار شده‌اند.

همان‌طور که در جدول ۳ مشخص می‌شود، گفت و شنود از طریق ارزیابی مجدد شناختی بر مسئولیت‌پذیری اثر معنادار دارد ($\beta = 0.14$, $p = 0.008$). علاوه بر این، مشخص گردید که همنوایی نیز به وسیله‌ی ارزیابی مجدد شناختی بر مسئولیت‌پذیری اثر معنادار دارد ($\beta = 0.05$, $p = 0.006$).

بر اساس جدول ۴ مشخص می‌شود که مدل تحقیق از برازش مناسبی برخوردار است.

بحث

هدف از این پژوهش، بررسی نقش واسطه‌گری نظم‌بخشی هیجانی در ارتباط میان ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده و مسئولیت‌پذیری در نوجوانان بود. برای اینکه به بررسی این هدف پرداخته شود از روش مدل معادلات ساختاری استفاده گردید. نتایج در این رابطه مشخص کردند که ارزیابی مجدد شناختی بین گفت و شنود و همنوایی با مسئولیت‌پذیری نوجوانان نقش واسطه‌گری مثبت و معنادار وجود دارد. این یافته‌ها بدان معناست که اگر خانواده‌ها به وسیله‌ی گفت‌وشنود یا همنوایی بتوانند برای به کارگیری راهبرد ارزیابی مجدد شناختی زمینه را فراهم کنند همچنان قادر خواهند بود مسئولیت‌پذیری را پرورش دهند. یافته‌های تحقیق حاضر با نتایج تحقیقات رازقی و حسین چاری (۱۳۸۹)، طالبی و خوش‌بین (۱۳۹۱)، بهداروند شیخی (۲۰۱۹) و فارل (۲۰۱۵) که نشان دادند نظم‌بخشی هیجانی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی تأثیر دارد همسو است (۱۰، ۲۵، ۲۴، ۱).

در جهت‌گیری گفت‌وشنود فرد در خانواده خود، قادر است نظرات خود را بگوید، استدلال اعضای خانواده را گوش کند و خود نیز استدلال‌های مناسبی را مطرح نماید، مهارت‌های مختلفی را به دنبال این مباحث مانند حل مسئله، ارتباط مؤثر، کنترل هیجانات و مدیریت آن‌ها را کسب کند؛ چرا که فرد در تصمیمات با اهمیت خانواده اثر می‌گذارد و استقلال لازم را نیز کسب می‌کند (۱۵). کوثرنر و فیتزپاتریک (۲۰۰۲)، نیز معتقدند هنگامی که فرد در محیط خانواده خود به گفت‌وشنود مشغول است، قادرند با توجه به استدلال‌های که در محیط خانواده در حوزه‌ی مسائل مختلف طرح می‌شود با نظرات گوناگون آشنا شوند و همچنین، هنگامی که جو صمیمانه و گرم در خانواده وجود دارد، شخص قادر است از راهبردهای سازگارانه جهت تنظیم هیجانات خود بهره بگیرد و مهارت‌های شناختی گوناگونی را قادر است بیاموزد (۱۵). از این-روست که شخص قادر است راهبرد ارزیابی مجدد شناختی را به دنبال این سبک ارتباطی در خانواده بیاموزد و آن را در موقعیت‌ها و شرایط دیگر نیز استفاده کند. شخص هنگامی که از این راهبرد در موقعیت‌ها و شرایط گوناگون استفاده می‌کند باور دارد که افکار، هیجانات و رفتارهای او در کنترل او قرار دارد و می‌تواند از جنبه‌های گوناگون به وقایع نگاه کند و آن‌ها را ادراک نماید (۳۰). همین امر تأیید می‌نماید موقعیت‌های خارجی بر شخص تأثیر نمی‌گذارد بلکه افکار اوست که پیامدها و عواقب رفتاری و هیجانی را به وجود می‌آورد و به عبارتی گزینه‌ها و انتخاب‌های اوست که موجب پیامدهای مختلف می‌گردد. همین امر مسئولیت‌پذیری شخص را در برابر دیگران و خویش بهبود می‌بخشد. چرا

که رکن اصلی آن یعنی انتخاب آزادانه به وقوع پیوسته است (۴).

جهت‌گیری هم‌نوایی نیز قادر است زمینه را برای ارزیابی مجدد شناختی فراهم کند و در پایان موجب شود مسئولیت‌پذیری افزایش یابد. لازم به ذکر است با توجه به نتایج به دست آمده اثر غیرمستقیم محاسبه شده بسیار پایین است. با این حال، این اثر معنادار محاسبه شد. در تبیین یافته‌ها نیازمند آن هستیم به ویژگی‌های هم‌نوایی توجه شود؛ در جهت‌گیری هم‌نوایی شخص همسانی بالا نگرش‌ها، ارزش‌ها و باورها را تجربه می‌نماید؛ تلاش می‌کند از تعارضات و بحث‌ها اجتناب کند و به شکل متقابل وابستگی با خانواده را تجربه نماید. در این جهت‌گیری انسجام خانواده بسیار بالاست و خانواده دارای سلسله مراتب است و بر روابط درون خانواده تاکید می‌گردد و علائق خانواده در درجه اول و بالاتر اهمیت قرار دارند (۱۵). تمامی این موارد بالاخص تاکید بر همسان کردن نظرات خویش با دیگران و تاکید بر علائق و ارزش‌های خانواده دارد و از این رو، قادر است زمینه را برای درک پدیده‌ها و وقایع از نظرگاه‌های مختلف فراهم نماید و شخص می‌تواند از راهبرد ارزیابی مجدد شناختی بهره بگیرد. هنگامی شخص از این راهبرد بهره می‌گیرد، قادر است در نهایت مسئولیت‌پذیری را تجربه کند چرا که خویش را در موقعیت‌های متنوع موثر می‌داند و باور دارد که انتخاب و گزینه‌های اوست که موجب پیامدهای مختلف می‌گردد.

امید است با استفاده از نتایج تحقیق بتوان دیدگاه روشنی در زمینه اهمیت خانواده در اختیار مسولین قرار داد تا در برنامه‌ریزی‌های کوتاه مدت و بلند مدت بیشتر به این کانون مهم توجه کنند. در زمینه‌ی محدودیت‌های پژوهش لازم است در ابتدا به شیوع ویروس کرونا در کشور و افزایش آموزش مجازی در همه‌ی مراکز آموزشی اشاره کرد. این امر احتمال دارد موجب آن شده باشد که از نظر شناختی افراد ادراک‌شان نسبت به متغیرهای پژوهشی تغییر یابد و نوع پاسخ‌هایشان از زمان عادی متغیر شود. به همین خاطر، نیازمند آن هستیم که در زمان‌های دیگر نیز این پژوهش مد نظر قرار گیرد. علاوه بر این، به کارگیری شیوه‌های دیگر گردآوری اطلاعات مانند مصاحبه و

مشاهده، همچنین اجرای حضوری ممکن است اطلاعات کامل‌تری را در خصوص متغیرهای پژوهش ارائه دهد. علاوه بر این، با توجه به اینکه، نمونه پژوهش حاضر شامل دانش‌آموزان دبیرستانی می‌شد، لازم است در تعمیم آن به جوامع دیگر احتیاط شود. افزون بر این، یکی دیگر از محدودیت‌هایی که در زمینه‌ی روش‌شناختی مطرح است مربوط به عدم معنادار شدن اثر غیرمستقیم هم‌نوایی با واسطه‌گری سرکوبی بر مسئولیت‌پذیری ممکن است به دلیل وجود متغیرهای دیگری باشد که در این پژوهش مد نظر قرار گرفته است.

آزمون و وارد ساختن سایر متغیرهای برون زاد و واسطه‌ای در مدل حاضر در این پژوهش، ممکن است دانش موجود در خصوص مسئولیت‌پذیری را توسعه و گسترش دهد. به طور مثال، بررسی متغیرهایی از جمله سبک‌های فرزندپروری، طرح‌واره‌های ناسازگار، جو عاطفی خانواده و انسجام و اقتدار خانواده ممکن است شناخت و آگاهی گسترده‌تری از تأثیر کنش‌ها و واکنش‌های خانواده و خصوصیات شخصی بر روی متغیر درون‌زاد این پژوهش فراهم کند. همچنین، پژوهشگران علاقه‌مند در پژوهش‌های آینده می‌توانند به بررسی دیگر متغیرهای درون‌زاد مانند عزت نفس، قلدری، پرخاشگری و حل مسئله نیز بپردازند.

اجرای پژوهش در جامعه‌های آماری دیگری مانند دانشجویان، دانش‌آموزان ابتدایی و متوسطه اول می‌تواند یافته‌های پژوهش حاضر را غنی‌تر نماید و کمک نماید تا روابط خاص میان متغیرها در این جوامع نیز مشخص گردد تا متوجه شویم سن رشدی چه اثری بر این مدل خواهد داشت، آیا روابط میان متغیرها را تعدیل می‌نماید یا خیر؟ علاوه بر این، پیشنهاد می‌گردد بر طبق این مدل و پژوهش، بسته‌های آموزشی طراحی و تدوین شود و به صورت آزمایشی مد نظر قرار گیرند تا روابط علی بین متغیرهای پژوهشی به صورت دقیق‌تر خود را نمایان کند.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج تحقیق و اهمیت خانواده از یک طرف و اهمیت مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر تمام ابعاد زندگی پیشنهاد می‌شود مسئولین در برنامه‌های خود

10. Farrell G. The relationship between parenting style and the level of emotional intelligence in preschool-aged children. PCOM Psychology Dissertation. 2015.

11. Dudley L, Poston JR. The Family and Social Change in Chinese Societies. The Springer Series on Demographic Methods and Population Analysis. 2014;35.

12. Berger K. Developmental Psychology. Translated by Ismail Saadipour. Tehran: Ney Publishing. 2009.

13. Ellithorpe ME, Ewoldsen DR, Fazio RH. Socialization of Dissonance Processes: Reports of Parenting Style Experienced During Childhood Moderate Dissonance Reactions. Soc Psychol Pers Sci. 2013;1-8.

14. Mendonça M, Fontaine AM. The role maturity of parents of emerging adult children: Validity of a parental maturity measure. J Adult Dev. 2014;21(2):116-128.

15. Fitzpatrick MA. Family communication patterns theory: Observations on its development and application. J Fam Commun. 2004;4(3-4):167-179.

16. Koerner AF, Fitzpatrick MA. Understanding family communication patterns and family functioning: The roles of conversation orientation and conformity orientation. Communication Yearbook. 2002;28:36-68.

17. Morris AS, Criss MM, Silk JS, Houltberg BJ. The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. Child Dev Perspect. 2017;11(4):233-238.

18. Herd T, King-Casas B, Kim-Spoon J. Developmental changes in emotion regulation during adolescence: Associations with socioeconomic risk and family emotional context. J Youth Adolesc. 2020;49(7):1545-1557.

19. TenHouten WD. A general theory of emotions and social life. Routledge. 2006.

20. Sweezy M. The teenager's confession: Regulating shame in internal family systems therapy. Am J Psychother. 2011;65(2):179-188

21. VandenBos GR. APA Dictionary of Psychology. Washington, DC: American Psychological Association. 2007.

22. Gross JJ. Emotion regulation. Handbook of Emotions. 2008;3(3):497-513.

23. Amstadter A. Emotion regulation and anxiety disorders. J Anxiety Disord. 2008;22(2):211-221.

24. Razeqi A, Hossein Chari M. Relationship between identity status and communication skills of nomadic and urban high school students. Res Educ Syst. 2010;4(9):47-27.

25. Behdarvand Sheikhi K. Relationship between Emotional Self-regulation and Responsibility with Social Relations of Students. Soc Welfare Quart. 2019;19(73):189-220.

26. Salovey P, Mayer JD, Caruso DR. The positive

بیشتر به نقش خانواده توجه کنند. همچنین در جهت‌گیری گفت‌وگوشنود و همنوایی باید به فرزندان راهبردهای صحیح تنظیم هیجان آموزش داده شود تا نوجوانان قادر باشند که مسئولیت‌پذیری بیشتری را تجربه نمایند.

تقدیر و تشکر

بدین‌وسیله محقق و همکاران از تمام کسانی که در به ثمر رسیدن این مقاله که از رساله دکتری نویسنده اول مقاله در رشته روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت استخراج شده است و از کمیته تخصصی اخلاق در پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، کد اخلاق به شماره IR.IAU.M.REC.1400.015 دارد، تشکر و قدردانی می‌کنند.

References

1. Talebi AT, Khoshbin Y. Social responsibility of young people. Soc Sci Quart. 2012;19(59):216-249.
2. Mergler A, Spencer FM, Patton W. Relationships between personal responsibility, emotional intelligence, and self-esteem in adolescents and young adults. Aust Educ Dev Psychol. 2007;24(1):5-18.
3. Mergler AG. Personal responsibility: the creation, implementation and evaluation of a school-based program (Doctoral dissertation, Queensland University of Technology). 2006.
4. Hughes CH. Developing Conceptual Literacy in Lifelong Learning Research: A case of responsibility? Br Educ Res J. 2010.
5. Burgi-Golub N. Cultural identity and political responsibility. Int J Cultur Policy. 2000 Dec 1;7(2):211-23..
6. Sobhani Nejad M, Fardanesh H. Social responsibility in the current curriculum of elementary school in Iran. Teach Hum. 2008;4(1):83-94.
7. Kalantari S, Adibi M, Zabani R, Ahmadi S. Study of indifference and altruism in Iranian urban society and the factors affecting it. Daneshvar Raftar. 2007;14(35):22-27.
8. Menzies RG, Harris LM, Cumming S. Relation Between Inflated Personal Responsibility and Exaggerated Danger Expectancies in Obsessive-Compulsive concerns. Behav Res Ther. 2000;38:1029-1037.
9. Loudová I, Lašek J. Parenting style and its influence on the personal and moral development of the child. Proced Soc Behav Sci. 2015;174:1247-1254.

psychology of emotional intelligence. In C. R. Synder, & S. J. Lopez (Eds), *Handbook of Positive Psychology*. 159-171, Oxford, UK: Oxford University Press. 2002.

27. Darehkordi A, Behroozi N, Maktabi GhH, Bashlideh K. Predicting children's destructive behaviors through family context and function mediated by cognitive emotion regulation and theory of mind. *Res Educ Syst*. 2017;11(36):261-283.

28. Kourosh NM, Latifian M. Relationship between dimensions of family communication patterns and children's level of anxiety and depression. *J Fam Res*. 2007;3(10):587-600.

29. Joka B, Rahimi M. The effect of family communication patterns on happiness in a group of high school students in Shiraz. *Iran J Psychiatry Clin Psychol*. 2007;13 and 4:384-376.

30. Gross JJ, John OP. Individual differences in two emotion regulation processes: implications for affect, relationships, and well-being. *J Pers Soc Psychol*. 2003;85(2):348.

31. Soroush M. Comparison of Generational Capital and Living Opportunities of Women and Their Representation in Lifestyle, Case Study of Women 25-39 Years Old in Shiraz and Estahban, PhD Thesis in Sociology, Shiraz University. 2011.

32. Mergler A, Shield P. Development of the Personal Responsibility Scale for adolescents. *J Adolesc*. 2016;51:50-57.

33. Li W, Wright PM, Rukavina PB, Pickering M. Measuring Students Perceptions of Personal and Social Responsibility and the Relationship to Intrinsic Motivation in Urban Physical Education. *J Teach Physic Educ*. 2008;27:167-178.